

Leto dni po izidu prve izdaje (in prvega natisa) razlagalnega zgodovinskega slovarja *Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja (A–D, 2021)* je na jezikovem portalu Fran izšla spletna izdaja (2022). Obravnava slovenski knjižni jezik v obdobju njegovega nastanka, tj. v času reformacije, in po vzoru knjižne verzije vključuje le slovensko gradivo iz tiskanih del protestantskih piscev od leta 1550 do leta 1603, ne pa tudi sočasnih (rokopisnih) del drugih avtorjev. Enojezični razlagalni slovar se je na Franu pridružil drugim, bolj razširjenim vrstam zgodovinskih slovarjev (obrnjeni, avtorski itd.) in pomeni izhodišče za raziskovanje zgodovine slovenskega knjižnega besedja po slovarskih virih ter dokumentira prve pojavitve posameznih besed in njihove pomenske razsežnosti.

Spletna izdaja iz leta 2022 pomeni uvod v vsakoletno objavo redakcij slovarskih sestavkov v obliki slovarskega prirastka (200 do 400 novih gesel), ki se deloma nadaljuje po abecednem vrstnem redu, prednostne obravnave posameznih gesel pa so mogoče na podlagi pobude uporabnikov slovarja. *eSSKJ16* po vsebini ustreza tiskani izdaji, odpravljene so bile le manjše vsebinske napake (npr. uskladitev slovarskih razlag pri besednodružinsko povezanih iztočnicah, popravki neslovničnih kvalifikatorjev na podlagi najnovejših raziskav avtorjev) in manjše tehnične nedoslednosti. Prikaz vsakega slovarskega sestavka je dvostopenjski.

Pogled na seznamu zadetkov razkrije osnovne podatke o iztočnici: besednovrstno opredelitev in glasovne različice, mesto pojavitve in frekvenco rabe; ločeno so izpostavljeni potencialni frazemi in terminološke besedne zveze.

Glavni del je strukturalistično zasnovan opis vsakokratnega pomena, s hierarhično nižje oštevilčenimi podpomeni in s poševnicami (/) ločenimi pomenskimi odtenki. Za zahtevnejše strokovne uporabnike se celotni slovarski sestavek odpre ob kliku na ikono »Celotno geslo«; ta razkriva citirane ponazarjalne zglede ter natančen popis frazemov in terminoloških besednih zvez prve in druge stopnje z dokazilnimi zgledi. Slovarski sestavek pri prevzetih besedah in tvorjenkah zaključuje razdelek Etimologija z etimološkim pojasnilom ali sklicem nanj.

Spletni prikaz omogoča manj zgoščeno in uporabniku bolj prijazno predstavitev podatkov, zato je zgradba slovarskih člankov v primerjavi s knjižno izdajo spremenjena.

Zgradba razlagalnih slovarskih sestavkov

Samostojni izpis slovarskega sestavka ima v spletni izdaji naslednjo zgradbo:

1. glava (iztočnica, besednovrstna opredelitev, pri pregibnih besednih vrstah tudi druga osnovna oblika)
2. zaglavje (različice iztočnice, usmerjevalna rekonstrukcija naglasa, frekvenca in viri)
3. medrazdelek s pojavitvami iz slovarjev, registrov in slovnice, ki ne ustrezajo zgolj enemu od pomenov*
4. pomenske enote z razlagami, zgledi in pojasnili
5. frazeološki razdelek (lahko je vezan tudi na posamezne pomenske enote)*
6. terminološki razdelek (lahko je vezan tudi na posamezne pomenske enote)*
7. oblike in zapis
8. etimološka kazalka*
9. povezana gesla*
10. avtorstvo slovarskega sestavka

* Deli, označeni z zvezdico, so neobvezni.

Nad glavo je v spletnem slovarskem sestavku uporabniku na voljo vsebinski meni, ki vsebuje povezave na posamezne razdelke slovarskega sestavka: Slovarski sklop, Pomen, Frazeologija, Terminologija, Oblike in zapis ter Etimologija. Če posamezni sestavek vsebuje določen razdelek, je ta v vsebinskem meniju obarvan modro, sicer je obarvan sivo (gl. npr. geslo [čas](#)). Pri razdelkih Frazeologija in Terminologija je v oklepaju navedeno tudi število ustreznih razdelkov. Klik na modro obarvano ime razdelka v vsebinskem meniju uporabniku prikaže prvi ustrezeni razdelek v slovarskem sestavku. S tem je zlasti pri daljših geslih uporabniku, ki ga zanimajo samo določene informacije iz slovarskega sestavka, olajšano orientiranje po sestavku.

1 Glava

1.1 Iztočnice so navedene v pisno in glasovno posodobljeni obliki z namenom, da bi bila današnjemu uporabniku pot do iskanih podatkov in obvestil čim bolj olajšana. Če je ohranjeno večje število glasovnih različic, je kot iztočnica upoštevana tista, ki je enaka ali najbližja najbolj uveljavljeni sodobni pojavitveni obliki besede. Iztočnica je navedena v izhodiščni oz. v prvi osnovni obliki. **Homonimne iztočnice** so označene z nadpisano številko ob iztočnici. Podrobneje o pisnem posodabljanju iztočnice in različic in razvrstitvi homonimov gl. [Iz knjižne izdaje](#), razdelek 2.1.1.

Glasovno posodobljena iztočnica lahko združuje več različic iztočnice, ki so navedene v zaglavju (gl. 2.1). Povezava med glasovno neposodobljenimi različicami iztočnice in posodobljeno (rekonstruirano) iztočnico je prikazana s pomočjo kazalk, ki kažejo iz glasovno neposodobljene različice iztočnice na glasovno posodobljeno iztočnico.

Iztočnice in različice iztočnice, pri katerih ni nedvoumno, ali gre za pisno varianto pod vplivom tujejezične norme ali za glasovno različico, so nastavljene na podlagi zapisa, ne na podlagi možne glasovne vrednosti, in so označene z votlim krožcem (°): [cinklvejn°](#), [cejzlica°](#), [blejbejs°](#). Če je iztočnica označena s krožcem, morebitnih različic iztočnice dodatno ne označujemo.

1.2 Iztočnici v spletni izdaji pri pregibnih besednih vrstah sledi s končnico nakazana **druga osnovna oblika**, ki je pri samostalniški besedi roditelj, pri pridevniški besedi obliki za ženski in srednji spol, pri glagolu pa 1. oseba ednine sedanjika (tudi pri brezosebnih glagolih). Če takšna oblika ni izpričana, jo rekonstruiramo; kjer je rekonstrukcija negotova, jo označimo z **zvezdico** (npr. [ajnemer](#)). Pri tujejezičnih besedah tipa [centurio](#), [decretum](#), ki se sklanjajo po latinskih sklanjatvah (citatno) in ne po slovenskih sklanjatvenih vzorcih, se namesto sklonskega obrazila uporablja znak (-). Na tem mestu je z ustreznimi kvalifikatorji opozorjeno tudi na morebitno nesklonljivost ali variantnost v sklanjatvi oz. spregatvi. Posamezne različice so ločene s poševnico in si sledijo po pogostnosti ali verjetnostnem zaporedju, kadar izpričanih odvisnih sklonov ni ali jih je premalo. Oblikoslovne končnice so glasovno posodobljene. Nepregibne besedne vrste tega razdelka nimajo, pregibne besedne vrste pa imajo, kadar se ne pregibajo, ustrezno oznako (npr. *nesklonljivo*, npr. [arbe](#)).

1.3 Sledi **podatek o besedni vrsti** skupaj z morebitnimi dodatnimi slovničnimi informacijami, kadar veljajo za vse pomene iztočnice. Pri samostalnikih je dopolnjen s podatkom o spolu, pri zaimkih o vrsti zaimka, pri glagolih o glagolskem vidu (pri dvovidskih glagolih sta navedena oba, na prvem mestu je naveden prevladujoči: *dovršni in nedovršni*, *nedovršni in dovršni*). Pri predlogih je besednovrstna razlaga razširjena s podatkom o vezavi (če je ena sama), npr. [čez predlog s tožilnikom](#)). Kadar je oznaka besedne vrste ali drugih slovničnih informacij negotova, jo uvaja opozorilo *predvidoma* (npr. [cokolar predvidoma samostalnik moškega spola](#), [aleluja samostalnik predvidoma moškega spola](#)). Kadar oznaka besedne vrste ni možna ali smiselna, je označena s pomišljajem (-). Posebno oznako imajo naslednje kategorije: členica, črka, črkje, glas, dvoglasnik, troglasnik, glasovna zveza, predpona, končnica, končaj, zlog, okrajšava, številka, znak, ločilo. Uporabljajo se predvsem pri primerih iz slovnice in abecednikov.

2 Zaglavje

2.1 Glasovno neposodobljene različice iztočnice so na seznamu zadetkov navedene v oklepaju za drugo osnovno obliko oz. za iztočnico, če je ta nepregibna, v celotnem pogledu pa v posebnem razdelku **Različice iztočnice**. Naštete so vse glasovne različice iztočnice, tudi tista, ki nastopa v iztočnični vlogi. Razporejene so po pogostnostnem zaporedju in ločene z vejico. Če pogostnostnega zaporedja ni mogoče rekonstruirati, sta kot pomožni razvrščevalni merili upoštevani časovno in abecedno zaporedje. Med glasovnimi različicami so navedene tudi take, ki so rekonstruirane na osnovi sklanjatvenih ali spregatvenih oblik iztočnice (npr. *postajeti* < *poftajejo*). Na pisavo skupaj/narazen pri različicah iztočnice ni opozorjeno.

2.2 Sledi razdelek **Usmerjevalna rekonstrukcija naglasa**, kjer je podana informacija o jakostnem naglasu, pridobljena ob primerjavi zgodovinske rekonstrukcije ter stvarnega gradiva. Predvideno naglasno mesto je označeno z ravno pokončno črtico pred naglašnim zlogom. Na dolžino naglašnega jedra zloga je opozorjeno z dvopičjem, kračina pa je nezaznamovana, npr. ['brat 'bra:ta]. Naglasna rekonstrukcija se pri pregibnih besednih vrstah omejuje na prvi dve osnovni obliki, po potrebi so lahko izjemoma dodane še dodatne oblike (kadar pričajo o paradigmi, ki se razlikuje od nakazane). Na izrazito nezanesljivost (že tako ne popolnoma zanesljive) rekonstrukcije je opozorjeno z znakom , ki se vedno nanaša na rekonstrukcijo v celoti. Podrobneje o rekonstrukciji naglasa gl. [Iz knjižne izdaje](#), razdelek 2.1.2.3.

2.3 Podatek o številu pojavitev iztočnice je naveden v razdelku **Frekvenca**. Z natančnim podatkom o številu pojavitev so navedene iztočnice, ki se pojavljajo redkeje (do 300 pojavitev), podatek za iztočnice z več pojavitvami pa je zaokrožen.

- 1–300: natančno število pojavitev,
- 301–1.000: zaokroževanje na najbližjo petdesetico,
- 1.001–2.500: zaokroževanje na najbližjo stotico,
- 2.501–5.000: zaokroževanje na najbližjo petstotico,
- 5.001–: zaokroževanje na najbližjo tisočico.

Podatku o številu vseh pojavitev sledi podatek o številu knjig s pojavitvijo iztočnice (npr. *približno 4000 pojavitev v 46 delih*). Kronološko urejen seznam knjig, v katerih se iztočnica pojavlja, je naveden v razdelku **Viri**. Knjige so označene s standardiziranimi okrajšavami (gl. [Iz knjižne izdaje](#), razdelek 3.1), uporabniku pa se ob pridržanju kurzorja nad posamezno okrajšavo v namigu izpiše razvezani podatek o viru (avtor, naslov, leto izdaje).

Namesto podatka o številu pojavitev ter knjigah s pojavitvijo iztočnice lahko pri obsežnejših homonimih iztočnicah stoji v razdelku *Frekvenca* zgolj opozorilo na razdelek s skupnimi podatki (*skupni pojavitveni sklop* ↓), ki je nato pri vsakem homonimu izpisan na dnu gesla pred oznako avtorstva (*Skupni pojavitveni sklop*). Takšno rešitev smo uporabili, kadar bi bilo gradivo težko ali zavajajoče v celoti nedvoumno ločiti (npr. *da*), njegova umestitev na dno gesla namesto v običajni razdelek pa služi kot dodatno opozorilo, da se podatki v njem ne nanašajo samo na posamezni homonim.

3 Slovarski sklop

Zaglavju pri nekaterih iztočnicah sledi *Slovarski sklop*, medrazdelek, ki hkrati predstavlja uvod v razlagalno-ponazarjalni del slovarskega sestavka. Namenjen je navedkom iz sočasnih slovarjev in iz seznamov slovarskega tipa, ki jih zaradi pomenske širine tujejezičnih ustreznih iztočnic ni mogoče zanesljivo uvrstiti med dokazila določenega pomena, podpomena ali pomenskega odtenka.

4 Razlagalno-ponazarjalni del slovarskega sestavka

4.1 Razlagalno-ponazarjalni del razlagalnega slovarskega sestavka je predstavljen v razdelku **Pomen**. Pomenske enote so v njem razvrščene po predvidenem vrstnem redu in hierarhično: pomeni so označeni z arabskimi številkami in si sledijo od osnovnega (najmočnejšega, najbolj pogostega, prevladujočega, nevtralnega, izhodiščnega) pomena k pomenom, ki so od njega vse bolj oddaljeni (drugotni, manj pogosti, manj prevladujoči, bolj zaznamovani, bolj specifični). Pri slovničnih besedah odloča o razvrščanju razlag pogostnost, ob enaki pogostnosti pa ustaljeno slovnično zaporedje. Redkeje je okvirnejša delitev slovarskih sestavkov izpeljana z rimskimi številkami. Z njimi je npr. opozorjeno na funkcionalno različno rabo iztočnice oz. na rabo, ki je glede besednovrstne pripadnosti iztočnice osrednja in obrobnejša (prim. *drugi posamostaljeno*). Pomenom so podrejeni podpomeni, ki so označeni z zaporednimi arabskimi številkami, ki za piko sledijo številki nadrejenega pomena (npr. 1.1, 1.2), in pomenski odtenki, ki so označeni z eno poševnico (/) in so glede na druge zglede umaknjeni v desno. Kadar je pomen en sam, praviloma ni številčen, razen če ima enega ali več podpomenov.

Podpomeni imajo samostojno razlago, pomenski odtenki pa je nimajo (posamezni zgledi znotraj njih imajo lahko zapostavljeno razlago). Pomenski kvalifikator preneseno napoveduje razdelek, v katerem je predstavljena pomensko prenesena raba iztočnice (gl. *ama, čistiti*). Razdelek sledi izhodiščnemu pomenu v novi vrsti in je umaknjen v desno glede na predhodne zglede. V daljših geslih lahko ta razdelek izjemoma vsebuje tudi pomenske odtenke.

Z nadaljnjim pomensko-, funkcijsko- ali slovničnourejevalnim namenom so posamezni pomeni lahko tudi dodatno členjeni s podrejenimi številčnimi oznakami (npr. 1.1.2, 2.1.1.3, gl. *ako, biti*).

V okviru posameznih pomenov se lahko pojavljata tudi frazeološki in terminološki razdelek, ki sta podrobneje predstavljena v nadaljevanju.

4.1.1 Iztočnice so pomensko oz. funkcijsko predstavljene v **razlagalnem sklopu**. V njem si sledijo kvalifikatorji, razlage in pojasnila v naslednjem vrstnem redu:

1. slovnični kvalifikator*
2. slovnično pojasnilo*
3. neslovnični kvalifikator*
4. neslovnično pojasnilo in opozorilo na rabo v stalnih besednih zvezah*
5. vezljivost*
6. razlaga
7. sodobna ustreznica
8. pojasnilo o sodobni rabi*

* Deli, označeni z zvezdico, so neobvezni.

Ta vrstni red je v veljavi pri razlaganju pomenov in podpomenov, v okrnjeni obliki pa tudi pri razlaganju pomenskih odtenkov. Deli, označeni z zvezdico, so neobvezni. Razlaga in sodobna ustreznica sta obvezni, a lahko v posebnih primerih ena od njiju nadomešča obe.

4.1.2 Kvalifikatorji, kvalifikatorska pojasnila in vezljivost so podrobneje predstavljeni v uvodu h knjižni izdaji (gl. *Iz knjižne izdaje*, razdelek 2.1.4.1). Zlasti neslovnični kvalifikatorji so v spletni izdaji praviloma razvezani.

4.1.3 Iztočnice so razložene z **opisnimi razlagami**, ki pri predmetnopomenskih besednih vrstah kažejo na vsebino označevanega pojava, pri slovničnih pa na razmerje med besedami, oz. s funkcijskimi razlagami, ki kažejo na vlogo besede v besedilu. V njih so praviloma uporabljene besede, ki so v sedanjem času splošno rabljene in stilno neoznačene. Opisna razlaga je razlaga, namenjena natančni določitvi pomena besede. Opisni razlagi za podpičjem sledi **razlaga s sodobno ustreznico**, ki ima predvsem vlogo usmerjevalca k pravilnemu in hitrejšemu razumevanju besede (poleg tega tudi za lažje strojno iskanje delnih sinonimov, za lažje oblikovanje zgodovinskega slovarja v prihodnosti ipd.). Eni razlagi je, če obstaja, obvezno dodana ena sodobna ustreznica, izjemoma dve. Če sodobne ustreznice za določeno razlago ni, je seveda ne navajamo. V redkih primerih, kadar opisna razlaga zaradi omejenosti gradiva ne bi bila smiselna/možna (npr. posamične pojavitve v Megiserjevih slovarjih), podajamo samo sodobno ustreznico. Navedba več sodobnih ustreznic v tem primeru kaže na nezmožnost natančnejše zamejitve pomena.

4.1.4 V posebnih primerih je lahko za razlago in sodobno ustreznico za podpičjem in v manjšem ležečem tisku navedeno **opisno pojasnilo**, ki kaže na razvojno dosežene spremembe pravopisnih, skladijskih, izjemoma tudi civilizacijsko pogojenih lastnosti besede v določenem pomenu (npr. *danes običajno z zanikanim glagolom, danes pisava skupaj, danes čapljo dosledneje ločujemo od štokljke*).

4.2 Ponazarjalni del

Pomenske enote iztočnic so ponazorjene z zgledi, ki so izbrani, da bi najboljše dokazovali in ponazarjali pomenskost besed. Zgledi so znotraj posameznega pomena, podpomena ali pomenskega odtenka razvrščeni po kronološkem zaporedju, vsak nov zgled je zapisan v novi vrstici. Več o izboru in drugih značilnostih zgledov prim. [Iz knjižne izdaje](#), razdelek 2.1.4.2.

4.2.1 Sklop, ki predstavlja posamezni zgled, sestavljajo naslednje informacije:

1. slovnični kvalifikator*
2. slovnično pojasnilo*
3. neslovnični kvalifikator*
4. neslovnično pojasnilo*
5. besedilo zgleada
6. lokacija zgleada
7. zapostavljena razlaga*
8. navedba mesta s podobnim zgledom*
9. navedba tujejezične prevodne predloge*

* Deli, označeni z zvezdico, so neobvezni.

Neobvezne uvajalne sestavine zgleada (slovnični kvalifikator, slovnično pojasnilo, neslovnični kvalifikator in neslovnično pojasnilo) so enake kot pri razlagalnem delu in so natančneje pojasnjene v uvodu h knjižni izdaji slovarja ([Iz knjižne izdaje](#), razdelek 2.1.4.1).

4.2.2 Zgledi so pogosto navedeni v skrajšani obliki. Izpuščeni so obvestilno manj pomembni oz. nepotrebni deli besedila. Na začetno in končno krajšanje ni posebej opozorjeno, z dvema pikama (..) je označen le izpust znotraj zgleada. Od končnih ločil se ohranjata le klicaj in vprašaj, druga se ne navajajo. V zgledih so primeri pojavitev iztočnice označeni s krepkim tiskom. Ker v nasprotnem primeru ločevanje ne bi bilo dosledno, so krepki tudi stično zapisani nezložni predlogi.

Posegi avtorja slovarskega sestavka v besedilo so označeni. Na ugotovljene tiskovne napake in nepričakovane zapise je opozorjeno s klicajem v stično pripisanem oglatem oklepaju (npr. **Botri inu Botre fo Duhouski Starishi, fo dolshni nih Setce[!] uishati inu napelovati Vnebeffa** TO 1564, 92a). Če je zaradi boljšega razumevanja zgleada besedilo treba dopolniti (npr. s konkretizacijo osebk ali predmeta), je dodatek vstavljen v oglatem oklepaju. Navadno je naveden v oblikovno prilagojeni ter pisno in glasovno posodobljeni obliki. Prav tako so v oglatem oklepaju za enačajem pojasnjene nekatere težje razumljive besede oz. konstrukcije (npr. **Od fvoih logrov [Jezus] odftopi san [= za en] luzhai dalezh** KPO 1567, CXLVII).

Kadar je bila pri nepopolnih ali težko čitljivih besedah opravljena rekonstrukcija manjkajočega ali slabo vidnega, je tudi to dodano v oglatem oklepaju (npr. **po Moseffovi Poftavi, ker je fhe lozhitni lyf[t] valal** DB 1584, II,164b). Če ni vidnega ali čitljivega več besedila, stojita v oglatem oklepaju dve piki. Če je iz pomenskih ali stilnih razlogov treba upoštevati vrstičnost zapisa besedila v izvorniku (pesmi), je na konec vrstice opozorjeno z dvema pokončnima črticama (||). Opombe ob robu besedila se zapisujejo med lomljenima oklepajema. Znak < napoveduje začetek in znak > konec citiranja robne opombe. V besedilu se ta zapisuje na koncu zgleada in ne za besedo, na katero se nanaša. Zapis zvezdice ali nadpisanih majhnih črk (npr. ^a, ^b, ^c) se ohrani v primerih, ko navajamo tudi opombo, na katero kažejo. Te primere vselej pišemo stično.

4.2.3 Vsak zgled je opremljen z lokacijo, to je s skrajšanim podatkom o avtorju, delu, letnici njegovega izida in (za vejico) o strani, na kateri se zgled pojavlja. Pri besedilih, ki so razdeljena na več posebej ostraničenih delov, je podatek o strani dopolnjen z rimsko številko, ki označuje aktualni del besedila (npr. DB 1584, I,241a). V primeru, da je stran v izvorniku napačno številčena, je pravilna številka zapisana v oglatem oklepaju za enačajem (npr. DB 1584, III,74a[=77a]). Kot v razdelku Viri se ob pridržanju kurzorja nad okrajšavo dela ta razveže v namigu.

4.2.4 Posamezne zglede lahko pojasnjujejo zapostavljene razlage. Zapisane so v krepkem pomanjšanem tisku za zgledom, na katerega se nanašajo. Če se nanašajo na več zgledov, so zapisane samo pri prvem – zlasti kadar gre za razlago istega pomenskega odtenka. Oblikovno so prirejene pojasnjevani besedi ali besedni zvezi (npr. eliptično *Komu le jeft delam, inu moji dufhi doli tèrgam?* DB 1584, I,329b **sebi odrekam uživanje**). Dela s podobnim zgledom so navedena za pojasnilom podobno tudi (npr. TT 1577, 479, podobno tudi TT 1581-82). Tujejezična prevodna predloga je navedena, kadar njena navedba bistveno pripomore k razumevanju zglada. Sledi navedbi lokacije in/ali zapostavljeni razlagi v isti vrstici, uvaja jo pojasnilo po tuji prevodni predlogi (npr. *Ti fi nepametnu fturil: satu bofh ti dofehmal bojovanje imel* DB 1584, I,241a; po tuji prevodni predlogi *Du hast thörlich gethan/ Darumb wirstu auch von nu an krieg haben* LB 1545, 815).

4.3 Frazelogija je v spletnem slovarju prikazana v istoimenskem razdelku, ki se lahko nanaša na iztočnico v celoti ali na enega od njenih pomenov. V prvem primeru je razdelek Frazelogija uvrščen za zadnji pomen in je levo poravnana, v drugem primeru pa sledi ustreznemu pomenu in je zamaknjena nekoliko v desno.

V razdelku so prikazani frazemi dveh stopenj. Kot frazemi prve stopnje so predstavljeni nedvoumni in nesporni primeri frazeološke rabe (npr. *vunizpahnniti sodu dno*), uvaja jih znak -. Kot frazemi druge stopnje so predstavljeni nekateri manj ustaljeni primeri, npr. pregovori (npr. *kar koli človek seje, to bo žel*), enkratno izpričane ekspresivne zveze (npr. *česati koga v ušesih*), kulturnocivilizacijsko zanimivi primeri (npr. *čevlje ob njega brišejo*), ki zahtevajo dodaten poudarek ali pojasnilo; uvaja jih znak – -. Preostale stalne besedne zveze so predstavljene zunaj frazeološkega gnezda (gl. *Iz knjižne izdaje*, razdelka 2.1.4.1.4 in 2.1.6). Frazemi, ki so izpričani samo enkrat, so predstavljeni v sobesedilu, zgledu praviloma sledi zapostavljena razlaga. V protestantsko rabo trdneje vpeti frazemi so izpostavljeni v slovski obliki, ki ji sledi razlaga in sodobni frazeološki ustreznik, če obstaja, nato pa zgledi. Izjemoma je posameznim zgledom izpostavljenih frazemov pripisana še zapostavljena razlaga, če pomen zveze v zgledu nekoliko odstopa od ostalih. Podrobneje o obravnavi frazemov gl. *Iz knjižne izdaje*, razdelek 2.1.5.

4.4 V razdelek **Terminologija** se uvrščajo zgledi za stalna besednozvezna poimenovanja, ki poimenujejo strokovne pojme, za razliko od frazemov nimajo konotativnega pomena in so stilno nezaznamovana. Lahko so pomensko prozorna ali neprozorna. Kot frazeološki se tudi terminološki razdelek lahko nanaša na posamezni pomen ali na celotno geslo, terminološke zveze so urejene po enakih načelih kot frazeološke: lahko so označene kot termini prve (-) ali druge stopnje (- -), lahko so izpostavljene ali pa imajo zapostavljeno razlago. V terminološko gnezdo prve stopnje se uvrščajo termini v današnjem pomenu besede, kjer dvoma o terminološkosti ni (npr. *mestne bukve*); v gnezdo druge stopnje se uvrščajo stalne besedne zveze, za katere se terminološkost predvideva, ni pa je mogoče dokazati (npr. *borštni malik*).

5 Oblike in zapis

Sledi obvezni razdelek **Oblike in zapis**, v katerem so na shematiziran, a še vedno uporabniku prijazen način podani podatki o oblikovni podobi, zapisu in onaglaševanju/označevanju v obravnavanem gradivu.

5.1 Najpodrobnejše podatke prinaša podrazdelek **Oblike**, kjer so po kategorijah, značilnih za posamezne besedne vrste, predstavljene vse oblike, ki se razlikujejo od sodobnih, in vse oblike, kjer prihaja do variant, poleg njih pa glede na besedno vrsto obvezno še posamezne tipične oblike (podrobneje v *Iz knjižne izdaje*, razdelek 2.1.2.5). Prikaz oblik nepregibnih besed (z izjemo (izpridevniških) prislovov) ima en sam razdelek brez oblikoslovne oznake. Osnovno načelo je, da vse odvisne oblike, ki sledijo paradigmi, nakazani v obrazilnem sklopu, nadomeščamo s puščico, če je paradigma enaka kot v sodobni slovenščini. Za puščico navajamo vse oblike, ki se razlikujejo od sodobnih, in vse oblike, kjer prihaja do variant. Kadar oblika izkazuje od sodobne drugačno paradigmo, ki je ne prikazujemo v obrazilnem sklopu (npr. pri pridevniku *-iga*), v kateri pa ne prihaja do variant, puščica sledi prvi odvisni obliki, ki kaže to paradigmo, in nadomešča vse oblike, ki se brez dvojnic sklanjajo po nakazani paradigmi.

Namesto navadnega prikaza oblik lahko pri obsežnejših homonimih iztočnicah (npr. [drugi](#)) stoji zgolj opozorilo na kombinirano oblikoslovno zaglavje (*skupno oblikoslovno zaglavje* ↓), ki je izpisano na koncu vsakega homonimnega slovarskega sestavka (za skupnim pojavitvenim sklopom in pred navedbo avtorstva) v razdelku *Skupno oblikoslovno zaglavje*, kot pri skupnem pojavitvenem sklopu pa njegova umestitev na dno gesla namesto v običajni razdelek služi kot dodatno opozorilo, da se podatki v njem ne nanašajo samo na posamezni homonim.

Kadar je za posamezno oblikovno enoto (npr. za mestnik ednine pri samostalniku moškega spola ali za 3. osebo množine sedanjika) izpričanih več variant, so te našteje po pogostnostnem zaporedju. Pri slovnični obliki, ki izkazuje glasovno in/ali oblikovno variantnost, se segmentirajo, tj. vsaka glasovna ali morfemska enota, če se izenačuje z besedotvornim obrazilom oz. končnico, posebej, ločeno z (nestično) pokončno črto (|) prikazuje le spremenljivi del. Variante se standardno razvrščajo po (padajočem) pogostnostnem kriteriju, ob številčni izenačenosti pa po časovnem kriteriju. Ločuje jih (stično zapisana) poševnica. Vse oblike v oblikoslovnem zaglavju so navedene prečrkovano (prečrkovanje vključuje tudi nadomeščanje velike začetnice z malo), za natančen prepis posameznega dela besede pa se odločamo, kadar pri prečrkovanju nastajajo večje dileme (v takih primerih na problematičnih mestih ohranjamo tudi zapis z velikimi črkami, npr. z V). Izjema pri tem so iztočnice z izrazito majhno frekvenco, kjer je zapis razviden že iz navedenih zgledov. Vsi posegi, ki nastanejo s prečrkovanjem, so označeni z ležečim tiskom. Nepričakovanim ali glede na splošno rabo v 16. stoletju neobičajnim oblikam, ki so v celotni protestantiki izpričane samo enkrat ali ki so izrazito omejene na enega samega avtorja, je lahko v oklepaju pripisan podatek o mestu pojavitve ali o avtorju, za katerega je posamezna oblika karakteristična. Na enkratno izpričanost regularnih oblik ne opozarjamo, prav tako ne opozarjamo na pojavitve s posebnimi naglasi, posebnim zapisom ipd. Podrobneje o zapisovanju oblik gl. [Iz knjižne izdaje](#), razdelek 2.1.2.5.

5.2 Pri iztočnicah, ki imajo (ali bi lahko imele) različne variante zapisov (skupaj ali narazen), sledi podrazdelek **Zapis skupaj/narazen**, ki opozarja na edini (*skupaj, narazen*) ali prevladujoči način zapisa (*prevladuje skupaj, prevladuje narazen*; tudi *enako*, če je število pojavitev za oba načina zapisa izenačeno). Podatek dosledno navajamo pri glagolskih kalkih in pri pridevnikih s presežniki. Ob prehodu v novo vrstico brez znaka za deljaj v knjigah, kjer ta znak ni dosleden, je lahko ta podatek tudi nepoveden.

5.3 Sklop *Oblike in zapis* zaključuje razdelek **Začetnica**, kjer je naveden podatek o edini (*velika, mala*) ali prevladujoče rabljeni začetnici iztočnice (*prevladuje velika, prevladuje mala*; tudi *enako*, če je število pojavitev za oba načina zapisa izenačeno) v nestandardnih pravopisnih položajih. Pri določanju pogostosti tako ne upoštevamo rabe začetnic na začetku povedi in na začetku verzov ter rabe začetnic v slovarjih na začetku niza. Če je iztočnica izpričana samo v navedenih položajih, je podatek označen kot *nepovedno*. Ob stično zapisanem enozložnem predlogu se upošteva izpričana začetnica obravnavane besede ne glede na začetnico stično zapisanega predloga (npr. *Hbugu*: za besedo *bog* velja, da je zapisana z malo začetnico).

6 Etimologija

Prevzete besede – tako tiste, ki so prišle v slovenščino že prej (izvzete so le najzgodnejše izposojenke kot [cerkev](#), [križ](#)), kot tiste, ki so prišle vanjo pri prevajanju verskih, zlasti biblijskih besedil v 16. stoletju – imajo na koncu slovarskega sestavka tudi razdelek Etimologija, ki vsebuje etimološko kazalko. Njen namen ni podati celotne etimologije posamezne besede, temveč uporabnikom slovarja zgolj olajšati nadaljnje iskanje. Tako je najprej opozorjeno, iz katerega jezika je bila beseda prevzeta (npr. iz nem.). Temu podatku za krajšavo prim. (primerjaj) sledi navedba izvorne oblike v njeni sodobni pojavitvi, ki naj bi olajševala uporabniku slovarja morebitno iskanje natančnejših informacij o izvoru in pomenskem razvoju besede v domačih in tujih etimoloških slovarjih. Podrobneje o etimološki kazalki gl. [Iz knjižne izdaje](#), razdelek 2.1.7.

Pri prevzetih besedah iz iste besedne družine je etimološka kazalka praviloma navedena zgolj pri eni besedi; pri besedotvorno povezanih iztočnicah je v razdelku Etimologija vodilka s povezavo na ustrezno geslo, ki vsebuje etimološko kazalko.

7 Povezano geslo

Nekateri slovarski sestavki se končujejo z razdelkom Povezano geslo, ki kaže na sorodne besede, obravnavane v drugih sestavkih. S klikom na vodilko je uporabnik usmerjen na samostojni izpis ustreznega slovarskega sestavka v eSSKJ16.

Glagole povezujemo z deležniki in deležji (ne pa tudi glagolov z glagoli s prostimi morfemi in z glagolniki); pridevnike povezujemo s posamostaljenimi pridevniki, z izpridevniškimi prislovi in s povedkovniki. Povezava je vedno obojesmerna: vodilko, ki jo uvaja oznaka PRIMERJAJ, vsebujeta obe povezani iztočnici. Na podoben način povezujemo tudi izhodiščne glagolske iztočnice z glagolskimi kalki, le da povezava ni obojesmerna, ampak jo ima samo iztočnica izhodiščnega glagola. Iztočnica [dati](#) je na primer povezana s kalkiranimi glagoli [čezdati](#), [goridati](#), [nahdati](#), [naprejdati](#), [nazajdati](#), [okolidati](#), [semnaprejdati](#), [tjadati](#), [tjakajdati](#), [vkupedati](#), [vundati](#) in [vunkajdati](#).

8 Avtorstvo

Slovarski sestavek zaključuje podatek o njegovem avtorju, ki je predstavljen z okrajšavo njegovega imena in priimka desno spodaj za oznako Avtorstvo. Nekateri slovarski sestavki so bili pripravljene, še preden je bilo na voljo korpusno gradivo v celoti ali preden so bile sprejete dokončne konceptualne odločitve. Zato so nekatera gesla nastala v soavtorstvu, kjer je jasno razvidno avtorstvo osnovnega besedila in avtorstvo dopolnitve ali predelave. Na to opozarja pojasnilo s *sodelovanjem*. Pri nekaterih sestavkih je oblikoslovno zaglavje izdelal drug avtor, ki je naveden pod avtorjem za oznako Opis oblik.

Zgradba kazalčnih slovarskih sestavkov

Kazalčni slovarski sestavek kaže, pod katero iztočnico je obravnavana določena pojavna oblika besede, najpogosteje pisno-glasovnega, glasovnega ali oblikoslovnega značaja (npr. [bojovati](#) GLEJ: [bojevati](#)). Vsebinska načela za opozarjanje na povezave s kazalkami so natančneje pojasnjena v [Iz knjižne izdaje](#), razdelek 2.2.

Iztočnici kazalke lahko sledi kazalčno pojasnilo, v katerem so pojasnjene posamezne specifične lastnosti iztočnice (npr. im. mn., 1. os. dv., pogosta tiskarska napaka). Za oznako GLEJ pa sledi navedba iztočnice, kjer lahko uporabnik slovarja najde razlagalni slovarski sestavek, ki vsebuje tudi informacije o iztočnici kazalčnega slovarskega sestavka. S kazalkami prikazujemo tudi posamezne sestavine dvodelnih ali večdelnih veznikov, ki so prikazani v okviru posameznih slovarskih sestavkov (npr. [ako – tako](#) gl. [ako](#)¹, [tako](#)).

Modro obarvana navedba vsebuje aktivno povezavo, ki ob kliku nanjo uporabniku odpre ustrezni razlagalni slovarski sestavek. Če je navedba obarvana črno, rastoči spletni slovar navedenega slovarskega sestavka še ne vsebuje.

V Ljubljani, decembra 2023